

A reformkor, Széchenyi István és Kossuth Lajos

1. A reformkor általános jellemzői

Időszaka: Magyarországon az **1830-1848. közötti** időszak

Célja: a polgári átalakulás, az elavult, feudális keretek felszámolása
„haza és haladás” (Kölcsey)

Jellemzője: békés kísérlet a változtatásra

országgyűléseken, törvények révén próbálnak a reformkori politikusok változásokat elérni a Habsburg-dinasztia ellenében

ez a jellemző különíti el a forradalom időszakától

2. Háttére

A napóleoni háborúk időszakához nyúlunk vissza (1799 – 1814)

A háborúk alatt: a hadseregek ellátása **növekvő keresletet** jelentett a mezőgazdasági termékek iránt
háborús konjunktúra (fellendülés) bontakozott ki

a nemesség széles rétege bekapcsolódott az árutermelésbe, a majorságaiban robotmunkával termelt gabonára volt kereslet
bár európai szinten rosszabb minőségű volt, a hadsereg biztos piacot jelentett

ez a nemesség anyagi gyarapodását eredményezte
(számukra az volt kedvező, minél tovább tart a háború)

a felhalmozott tőkét nem egyformán hasznosítja a nemesség:

- **a főnemesség** gondot fordít **birtokai fejlesztésére**, modernizációjára
nagyobb (10 ezer hold feletti birtokaik) több hasznot is termeltek
- **a kis- és középbirtokos nemesség** szerényebben gyarapodott
a megszerzett tőkét **jobb életkörülményekre fordítják, nem modernizációra**

A háborúk végével a piacok **beszűkültek**, a kedvező értékesítési lehetőségek eltűntek

a rosszabb minőségű magyar gabonára nem volt immár kereslet
a konjunktúrát **dekonjunktúra (visszaesés)** váltja

a nemesség helyzetében, megélhetésében lényegi változás történik
(kevesebb bevétel)

helyzetüket nehezíti a Habsburg-kormányzat intézkedése is:

- a háborúk alatt az uralkodó, **I. Ferenc (1792-1835) fedezet nélküli pénzkibocsátásra** tér át (papírpénz)
- fedezet hiányában értékét veszti (**infláció**)

- a kormányzat az inflációt **devalvációval** oldja meg (**a forgalomban lévő pénz leértékelése**)
először 1811-ben (80%-os leértékelés), majd 1816-ban is (60%) sor kerül erre
- **a nemesség konjunktúra idején felhalmozott tőkéje értékét veszti**

A kialakult helyzet miatt a kis- és középnemesség nyitottá válik a reformok iránt:

- birtokait **korszerűsíteni** kellene, **technikai újításokat alkalmazni a versenyképes áru érdekében**
- a majorság **robotban való művelése helyett bér munkásokat alkalmazni** (a robot nem volt kifizetődő, mivel a jobbágy nem érdekelt a termelésben)
- mindehhez pedig **pénzre, tőkére lenne szükség**
- ezt azonban **a hagyományos keretek között nem lehet megvalósítani**

Élő példa a problémára **Széchenyi István esete**: birtokai korszerűsítése érdekében hitelhez folyamodott egy bécsi bankhoz, ám a bank elutasítja kérelmét. Oka: az érvényben lévő **ősiség törvénye** (1351, Nagy Lajos), amely miatt **a birtok nem lehet a hitel fedezete**, mivel a törvény értelmében nemesi birtokot eladni vagy elárverezni nem lehet.

Ezzel a problémával foglalkozik Széchenyi „**Hitel**” c. műve, melynek **megjelenésétől (1830) számítjuk a reformkor kezdetét**.

GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN (1791. Nagycenk - 1860. Döbling)

1. Életútjának fontosabb eseményei

Nagybirtokos arisztokrata család leszármazottja, apja: Széchenyi Ferenc, a Nemzeti Múzeum megalapítója, anyja: Festetich Julianna)

Harcolt a napóleoni háborúkban, majd az 1810-es években Nyugat-Európában utazgatott: hazatérve szembesül Magyarország elmaradottságával („csúnyácska haza”).

Első politikai szereplése: 1825/27-es országgyűlés, amelyen a magyar nyelv ápolása érdekében egy „tudós társaság” alapítására tett felajánlást (birtokainak egyévi jövedelmét), ezzel született meg az MTA (**Magyar Tudományos Akadémia**)

1830-tól a közélet meghatározó alakja (1830. Hitel c. műve)

1848-ban az első felelős magyar kormány minisztere

amikor a forradalom szabadságharcba torkollik, idegösszeomlást kap
a döblingi elmegyógyintézetben kezelik, itt lesz öngyilkos 1860-ban

2. Fontosabb művei

Reformprogramját az **1830-as Hitel** című művében fogalmazta meg először: ez volt **az első konkrét reformprogram**, problémák felvetése és megoldásukra tett javaslatok.

1831-ben, miután az arisztokrácia egyes tagjaitól bírálatot kapott, megírta a **Világ** című művét (világ = világosság, nézeteinek tisztázása).

Elképzeléseinek legteljesebb összefoglalása azonban az **1833**-ban írt a **Stádium** című műve (stádium = szakasz), melyben **12 pontban/szakaszban határozza meg a legfontosabb teendőket**.

3. Reformprogramja

Társadalmi program: ezen a területen **mérsékelt reformok** híve

- a. megjelenik programjában a **jobbágyfelszabadítás kérdése, az ún. örökváltság:** a jobbágyság Széchenyi szerint a hagyományos keretek között nem érdekelt a termelésben, sem szabadsággal, sem önálló tulajdonnal nem rendelkezik

az örökváltság ezen kívánt változtatni: lényege, hogy **a jobbágy megválthassa a szabadságát és földjét a földesurától, és így önálló gazdálkodóvá válhasson**

a jobbágyfelszabadítás kérdésében Széchenyi **az önkéntes örökváltság híve volt:** ez azt jelenti, hogy **a jobbágnak önerőből, a földesúrral megegyezve lenne lehetséges megváltani szabadságát** (a reformkor során az 1839-40-es országgyűlésen ezt a lehetőséget törvénybe is iktatták, de a jobbágyság kis része tudott csak élni a lehetőséggel, a többség anyagi helyzete miatt nem tudta megváltani magát).

- b. **törvény előtti egyenlőség**
c. **részleges közteherviselés** (a nemesség csak bizonyos terhekben vállaljon részt)
d. **magyar nyelv államnyelvvé tétele:** a reformkor egyik fő kérdése volt a magyar nyelv ügye, a Habsburg uralom ellenében **a magyar nyelv használata, térnyerése a nemzeti önállóság igényének kifejezése volt** (a hivatalos nyelv 1844-ig a latin volt, **1843/44-es országgyűlésen fogadták el végül a magyar nyelv államnyelvvé tételét tartalmazó törvényt**).

Gazdasági program: ezen a területen **radikális változtatások** híve

- a. a gazdaság fejlődését akadályozó, **elavult törvények eltörlése (pl. ósiség törvénye,** amely a szabad birtokforgalmat akadályozta)
b. **céhek, elavult gazdasági szabályozások eltörlése**
c. **infrastruktúra fejlesztése** (úthálózat, hajózás) az ország gazdasági vérkeringésének élénkítése érdekében

A reformokat Széchenyi szerint **az arisztokrácia vezetésével kell megvalósítani (elitista felfogás), a köznemesség nem elég művelt ehhez.** A Habsburg Birodalom vonatkozásában **udvarhú: a lassú, a bécsi kormányzattal egyeztetett reformok híve, a forradalmat mindenképpen elkerülendőnek tartja.**

4. Széchenyi gyakorlati alkotásai

A gazdasági élet élénkítése érdekében Széchenyi számos gyakorlati lépést is tett:

- **a Vaskapu** hajózhatóvá tétele
- **a Tisza szabályozásának** elindítása
- **a dunai és balatoni gőzhajózás** megindítása
- gőzzel hajtott hengermalom építése (Pest)
- **Lánchíd** (Clark Ádám irányításával): Pest és Buda kapcsolatát kívánta erősíteni az állandó híd által, **az első rész volt a nemesi adómentességen, mert hídvámot mindenkinek kötelező volt fizetni**

A társadalmi élet élénkítése érdekében tett lépései:

- **lőversenyt** honosít meg (első műve 1827-ben: A lovakrúl)
- angol mintára **kaszinót** alapít

Mindkettő célja az, hogy az arisztokrácia tagjai találkozzanak, eszmét cseréljenek („elmesúrlódások fóruma”).

KOSSUTH LAJOS
(1802. Monok – 1894. Torino)

1. Életútjának fontosabb eseményei

Kisnemesi családból származott, apja ügyvéd, ő is jogi pályán tanult.

Első politikai szereplése: 1832/36-os országgyűlés, az első igazi reformországgyűlés
– az országgyűlés munkájáról tájékoztatja a közvéleményt (**Országgyűlési Tudósítások**)

1837-1840. – börtönbe kerül, mint a kormányzat számára veszélyesnek ítélt személyiség,
1840-ben amnesztiával szabadul

1841-1844. – az induló **Pesti Hírlap** szerkesztője, **vezércikkeiben** a legfontosabb kérdésekkel foglalkozik

1848. – a forradalom kitörése után az első felelős magyar kormány minisztere

1849. április 14. – a Habsburg-ház trónfosztása után kormányzó

A szabadságharc leverése után emigrál, emigrációban hal meg 1894-ben Torinóban.

2. Reformprogramja

Társadalmi program:

A legtöbb kérdésben azonos Széchenyivel, de **a módot illetően eltér**

a jobbágyszabadság kérdésében a **kötelező örökváltságot** javasolta: ennek lényege, hogy **minden jobbágyszabadság elnyerte volna a szabadságot, és földjének tulajdonosa lett volna** mindenféle önerő nélkül, **a földesúr pedig az államtól kap kárpótlást**

Kossuthnál is megjelenik a törvény előtti egyenlőség

A közteherviselést illetően azonban a **teljes közteherviselést** javasolja, vagyis a nemességre is kiterjesztett volna minden terhet

Kossuth mindemellett a **liberális felfogást képviselte a közéletben: fontosnak tartotta a politikai nyilvánosságot, a közélet nyilvánosságát és a közvélemény tájékoztatását**, ehhez kapcsolódva pedig **az alapvető szabadságjogokat (pl. sajtószabadság, szólásszabadság)**.

A reformokat Kossuth szerint a magyar liberális köznemességnek és az értelmiségnek kell megvalósítani: ők érdekeltek főként a változásokban, őket érintették a dekonjunktúra hatásai leginkább.

A köznemesség mint társadalmi csoport azonban **önmagában kis létszámú** a reformok eredményes megvalósításához: hogy eredményesen legyen, és nagyobb erőt tudjon képviselni, a nemességnek **meg kell szerezni a jobbágyszabadság támogatását**.

Kossuth szerint ennek **módja: az érdekegyesítés**, amely lényegében azt jelenti, hogy a **nemességnek fel kell karolnia a jobbágyszabadság számára legfontosabb dolgokat, mindenekelőtt a jobbágyszabadság kérdését, hogy megnyerje a jobbágyszabadság is a reformok ügyének**.

Gazdasági program:

A Magyarország számára **kedvezőtlen viszonyok megváltoztatása a célja**, elsősorban a **hazai ipar fejlesztése** („Ipar nélkül a nemzet félkarú óriás”)

Kossuth szerint az ország ipari fejlődésének gátja az osztrák és cseh iparnak biztosított előny, melyet Mária Terézia 1754-es vámrendelete biztosított (kettős vámhatár). A hazai ipar fejlődése érdekében ezen kell elsőként változtatni, a kedvezőtlen vámrendszert átalakítani, **védővámokat bevezetni az osztrák és cseh iparcikkek ellenében**.

1844-ben Kossuth kezdeményezésére jött létre a **Védegylet, szintén a magyar ipar támogatása érdekében**.

A Védegylet tagjai vállalták, hogy **6 évig csak magyar árut vesznek, még ha drágább vagy gyengébb minőségű is a külföldinél** (célját a szervezet végül nem érte el, 1848-ra csődbe ment)

A **Habsburg Birodalom** tekintetében Széchenyivel ellentétben **Kossuth nem volt a végletekig udvarhű politikus**. A **birodalmon belüli nagyobb önállóság híve volt**, mind politikai, mind gazdasági tekintetben. Ha a bécsi kormányzat ezt nem támogatja, **nem vetette el a Habsburg Birodalommal való szakítás lehetőségét sem**.

SZÉCHENYI ÉS KOSSUTH VITÁJA

Széchenyi az „ész”, Kossuth a „szív” politikusa.

Céljuk közös volt, de módszereik mások. Az 1840-es években bontakozott ki vita közöttük.

Széchenyi a **Kelet népe** című művében támadta Kossuthot 1841-ben, **Kossuth a Pesti Hírlapban és a Felelet** című művében válaszolt.

Kossuth a „**legnagyobb magyarnak**” tartotta Széchenyit, részéről a tisztelet jellemző inkább a vitában.

Széchenyi is elismeri Kossuth tevékenységét, de bírálja:

- a. **Kossuth az önállóság hangoztatásával ujjat húz Béccsel,**
- b. **meggondolatlanságával, radikalizmusával forradalmat csinál, katasztrófába vezeti az országot.**
- c. **lázítóknak tekintette, bírálta azért is, mert a politikát a nyilvánosság elé viszi (sajtó), a hozzá nem értő tömegek elé tárja. Széchenyi szerint a politizálás színterének az országgyűlésnek kell lenni.**

SZÉCHENYI ÉS KOSSUTH ÖSSZEHASONLÍTÁSA

JELLEMZŐK	SZÉCHENYI	KOSSUTH
SZEMÉLYISÉG	MEGFONTOLT, HIGGADT	ÉRZELMEKRE HATÓ, TÖMEGEKET MEGMOZGATÓ
POLITIZÁLÁS MÓDJA	ORSZÁGGYŰLÉS KÖNYVEK	NYILVÁNOS SAJTÓ, KÖZÉLET
REFORMOK BÁZISA	ARISZTOKRÁCIA	KÖZNEMESSÉG, ÉRTELMISÉG (A POLGÁRSÁG GYENGE)
REFORMOK VÉGREHAJTÁSA	LASSÚ, FOKOZATOS	MINÉL GYORSABBAN
A BIRODALOMHOZ VALÓ VISZONY	AZ UDVARRAL EGYÜTTMŰKÖDŐ	NAGYOBB NEMZETI ÖNÁLLÓSÁG
JOBBÁGYKÉRDÉS	ÖNKÉNTES ÖRÖKVÁLTSÁG	KÖTELEZŐ ÖRÖKVÁLTSÁG